

1572 GEBOORTE VAN NEDERLAND

Tekst | Samenwerkingsverband 1572-gemeenten

Foto | Wouter Kolff | Ronald van den Heerik

Het jaar 1572 geldt als een keerpunt in de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Nu, 450 jaar later, werken bijna veertig Nederlandse gemeenten samen in het **Samenwerkingsverband 1572-gemeenten**. Vanaf 2022 herdenken en actualiseren de deelnemers gezamenlijk de gebeurtenissen en thema's uit 1572. 'Heden en verleden worden op een geïnspireerde wijze bij elkaar gebracht.'

Met de ongeplande inname van het nauwelijks verdedigde Den Briel op 1 april 1572 wordt de 'geboorte van Nederland' ingezet en het eerste stukje grondgebied definitief onttrokken aan het gezag van de landsheer, koning Filips II van Spanje. Het was een heftige strijd: oorlog en burgeroorlog ineens. Elke stad en streek in de Nederlanden speelde hierin een eigen rol en heeft zijn eigen herinneringen. Sommigen bleven de landsheer nog geruime tijd trouw en hielden afstand tot de Opstand onder leiding van Willem van Oranje. Anderen namen overtuigd, schoorvoetend of onder drang en dwang deel. Zowel plaatsen die betrokken waren bij de Opstand als plaatsen die dat niet, of pas later, deden.

Burgemeestersinitiatief

Eind 2018 namen de burgemeesters van Brielle en Dordrecht, Gregor Rensen en Wouter Kolff, het initiatief om de herdenking van het geboortjaar van Nederland op een andere leest te schoeien. 'Of nieuwe stof tot

nadenken te geven,' zoals de twee initiatiefnemers dat noemen. Rensen heeft duidelijk voor ogen waartoe de samenwerking van de deelnemende gemeenten moet leiden. 'Door de koppeling van de waarden van toen aan de actualiteit daarvan in het huidige tijdsgewricht, zoals de betekenis van vrijheid en verdraagzaamheid, worden heden en verleden op een inspirerende manier bij elkaar gebracht.'

Gregor Rensen

Vanouds geldt Den Briel als het symbool voor het protestantse en Hollandse verhaal van Nederland, in de negentiende eeuw verwoord in de drieslag God, Nederland en Oranje. Er waren nationale herdenkingen en de koning kwam op bezoek in Den Briel. Maar niet-Hollanders en niet-protestanten voelden zich buitengesloten. Dat gevoel heeft de maken met de Opstand zelf. Lange tijd was er weinig aandacht voor de rol van katholieken in de protestantse Republiek. Zij werden niet vervolgd, maar waren wel tweederangsburgers. Noord-Brabant kreeg pas met de Bataafse Republiek in 1798 voor het eerst een afvaardiging in de volksvertegenwoordiging, de Nationale Vergadering. Limburg werd later pas een definitief onderdeel van Nederland.

Overeenkomsten benadrukken

Rensen en Kolff wilden een andere herdenking in 2022 dan in de voorafgaande eeuwen. Eén waarin niet alleen de verschillen, maar juist ook de overeenkomsten tussen de

Nederlanders in naar voren komen. 'Door andere gemeenten bij de herdenking te betrekken, kunnen we gezamenlijk de geschiedenis levend houden,' onderstreept Kolff.

Wouter Kolff

In februari 2019 nodigden Rensen en Kolff de burgemeesters uit van een groot aantal gemeenten waar in 1572 strijd was geleverd. Hun oproep om van onderop een herdenkingsprogramma te organiseren vond weerklank. Beide burgemeesters trokken zich daarna voorzichtig terug en droegen het stokje over aan hun drie collega's Jos Wienen (Haarlem, voorzitter), Pieter Verhoeve (Oudewater en later Gouda) en Anton Stapelkamp (Aalten/Bredevoort) in een dagelijks bestuur. Daarnaast bleven burgemeesters Rensen en Kolff onderdeel van het algemeen bestuur dat werd aangevuld met Lieke Sievers (Edam-Volendam) en Rob Bats (Steenwijkerland).

Actualisering

Het dagelijks bestuur ging betrokken aan de slag, niet alleen om een heel diverse geschiedenis te herdenken, maar ook om het actueel en toekomstgericht te maken. Verhoeve: 'Ons land is niet zomaar opeens ontstaan. Meer kennis van de wordingsgeschiedenis van Nederland is sowieso van belang om ons land vandaag beter te begrijpen en te waarderen. Vandaag de dag is gewetensvrijheid nog steeds actueel en relevant.'

Pieter Verhoeve

De Leidse hoogleraar Judith Pollmann, de expert in ons land op het onderwerp Tachtigjarige Oorlog, schreef voor SW1572 een kort essay onder de titel 'Nederland spreekt niet vanzelf'. De situatie in de Nederlanden was buitengewoon complex. De Opstand was maar beperkt doordacht en de verovering van Den Briel een toevalstreffer. Hoe om te gaan met bijvoorbeeld de religieuze verschillen tussen mensen? Wat bindt ons eigenlijk, wat maakt ons tot een natie? Mag je eigenlijk wel in opstand komen tegen het van God gegeven gezag? Voor de meesten was het moeilijk om daarin een weg te vinden en men veranderde dan ook geregeld van standpunt.

Vier V's staan centraal

De verbinding tussen historische context en actualiteit was vanaf het begin een speerpunt in het bestuur, beklemtoont Sievers. 'Dit initiatief biedt een mogelijkheid om met een breed collectief van gemeenten hernieuwde aandacht te vragen voor vier essentiële waarden van onze rechtsstaat, en daarmee een krachtig verbindend en

Meer kennis van de
wordingsgeschiedenis van Nederland
is sowieso van belang om ons land
vandaag beter te begrijpen en te
waarderen

Complexiteit werd uiteindelijk de norm in plaats van het verlangen naar eenvoudigheid

inspirerend signaal te geven in een gepolariseerde samenleving.'

Lieke Sievers

Dat idee werd verstrekt door het breed samengestelde Comité van Aanbeveling dat bestaat uit een combinatie van historische experts en mensen met een relevante maatschappelijke positie. In samenspraak ontstond een programma met vier pijlers: vrijheid, verdraagzaamheid, verbondenheid en verscheidenheid. Deze 4 V's, of waarden, waren de kern van het conflict toen en zijn ook nu nog steeds actueel. Ze dragen een tegenstelling in zich mee, omdat vrijheid ook gaat over onvrijheid en verdraagzaamheid het gesprek over orverdraagzaamheid op gang brengt. Het herdenken van 1572 is daarom niet alleen interessant voor geschiedenisliefhebbers, maar juist voor iedereen in onze eigen verwarrende en gepolariseerde tijd. De reacties op het initiatief van SW1572 laten zien dat deze thema's en de historische context nog steeds gevoelig liggen buiten de Randstad, in rooms-katholieke kringen en bij mensen die betrokken zijn bij thema's zoals slavernij en discriminatie. Dat bracht ons ertoe om te kiezen voor het motto 450 jaar op zoek naar de vier V's.

Van onderop

SW1572 ontwikkelt zich van onderop. Zonder groot startkapitaal, elke deelnemende gemeente betaalde een symbolisch bedrag van 1572 euro. Met dertien gemeenten begonnen we aan het opstellen van een programma. Naast een aantal onderdelen met landelijke uitstraling, zoals lesmateriaal voor alle Nederlandse scholen voor primair en voortgezet onderwijs en een basistoonstelling die door alle gemeenten –lid of niet- kan worden aangeschaft en geplaatst, krijgt het programma ook een lokale inkleuring, dit tot tevredenheid van Stapelkamp. Hij wil het besef vergroten dat Nederland meer is dan alleen de Randstad. 'Dat zit mooi verwerkt in de V's van Verscheidenheid en Verbondenheid.'

Anton Stapelkamp

Collega Bats is het daar hartgrondig mee eens. 'Ook wij hebben een bijzonder verhaal te vertellen. Over wat er zich hier in onze dorpen en steden, in ons gebied heeft afgespeeld. Dat willen we graag met iedereen delen.'

Rob Bats

Ondertussen zijn niet alleen vele gemeenten aangehaakt, maar hebben ook bijna dertig lokale musea en erfgoedinstellingen uit het hele land zich aangesloten. In Gelderland en Noord-Holland werken meerdere gemeenten en regio's samen om het eigen lokale en regionale verhaal te vertellen binnen de nationale context. Op 24 maart 2022 is de landelijke aftrap met een opening in Den Briel. Daarna gebeurt er heel veel door heel Nederland. Zie ook www.geboortevannederland.nl en de social media. De Geboorte van Nederland zal niet onopgemerkt blijven. ■

Het herdenken van 1572 is daarom niet alleen interessant voor geschiedenisliefhebbers, maar juist voor iedereen in onze eigen verwarrende en gepolariseerde tijd

Jos Wiene

Van de voorzitter:

'Verdraagzaamheid is een opgave die altijd weer aandacht vraagt.'

Als voorzitter van het bestuur van het 'Samenwerkingsverband 1572 de geboorte van Nederland' beschouwt Jos Wiene de gebeurtenissen van 450 jaar geleden vanuit twee invalshoeken. Hij legt een link met de

lokale geschiedenis en verder stelt hij vast dat eeuwenoude thema's nog steeds actualiteitswaarde hebben. 'De Nederlandse Opstand of de Tachtigjarige Oorlog is een ongelofelijk ingrijpende periode uit onze geschiedenis. Uit deze strijd is ons land als onafhankelijke staat tevoorschijn gekomen. Het begin van een eigen bestuur in opstandig gebied zou je de geboorte van Nederland kunnen noemen. Ik heb dit altijd al een fascinerende periode en een enorm boeiende geschiedenis gevonden. En één van de hoofdpersonen, Willem van Oranje, heeft mij van jongs af aan al geïntrigeerd. Daarom alleen al is het leuk om bij dit project betrokken te zijn: Geschiedenis tot leven brengen en actuele discussies voeren.'

Lokale geschiedenis

'Wat het extra spannend en waardevol maakt zijn twee bijzondere invalshoeken. In de eerste plaats wordt er aangesloten bij de lokale geschiedenis. Deze strijd had trekken van een heftige burgeroorlog en roept in verschillende delen van ons land ook nog steeds verschillende reacties op.'

Door die lokale invalshoek krijg je extra oog voor de diverse gezichtspunten. Bovendien zie je hoe deze strijd overal sporen heeft nagelaten. Je komt dicht bij de eigen omgeving van mensen, dat laat de geschiedenis extra leven. Filips II heeft nog gedineerd in mijn werkkamer op het stadhuis in Haarlem en Willem van Oranje kwam er verschillende keren op bezoek en zijn portret hangt als historische herinnering en hedendaagse inspiratie aan de muur. Kenau Hasselaar, die bij mij om de hoek woonde, inspireert nog steeds vrouwen. Zo zijn er in tal van gemeenten telkens weer andere invalshoeken, herinneringen en aanknopingspunten. Dat vind ik prachtig.'

Actuele thema's

'In de tweede plaats staan in dit project enkele thema's centraal, die toen een grote rol speelden, en die nog steeds zeer actueel zijn. Verdraagzaamheid is geen vanzelfsprekendheid, toen niet en nu niet. Vrijheid roept discussies op: wat is het en welke grenzen kent het. Hoe kon je bij zo'n grote verscheidenheid als die ons land kende en kent verbondenheid ervaren en versterken? Onze tijd van polarisatie, van sterke beleving van identiteitsverschillen, van radicalisering maakt historische en eigentijdse reflectie op deze thema's extra waardevol. Het gaat niet alleen over mensen van toen, maar ook over ons nu. Verdraagzaamheid is een opgave die altijd weer aandacht vraagt. En om nog maar iets te memoreren: in geen periode van onze geschiedenis heeft het vluchtelingenvraagstuk zo heftig gespeeld als toen. Op een gegeven moment waren tal van Haarlemmers gevlucht naar het buitenland en op een ander moment bestond meer dan de helft van de Haarlemse bevolking uit vluchtelingen.'

38 gemeenten doen mee

Het Samenwerkingsverband 1572-gemeenten telt 38 gemeenten. Gemeenten die de historische en/of actuele doelstellingen onderschrijven, kunnen zich nog steeds aanmelden. De gemeenten die nu (per 05.11.2021) deelnemen zijn: Aalten, Alkmaar, Amsterdam, Bergen (NH), Berkelland, Bloemendaal, Brielle, Delft, Doesburg, Dordrecht, Edam-Volendam, Elburg, Enkhuisen, Gooise Meren, Gorinchem, Gouda, Haarlem, Harderwijk, Hoom, Leiden, Medemblik, Montferland, Noardeast Fryslân, Oegstgeest, Oldenzaal, Oost Gelre, Oudewater, Rijswijk, Schiedam, Schouwen-Duiveland, Steenwijkerland, Veere, Vlaardingen, Vlissingen, Waterland, Woerden, Winterswijk en Zutphen.

Volg het Samenwerkingsverband via www.geboortevannederland.nl ■